

Patrycja Sasnal: W Libii nie ma opozycji politycznej

Grozi nam upadek sąsiadującego z UE państwa, w którym nie ma struktur będących w stanie utrzymać porządek po odejściu Kaddafiego, a UE martwi się o imigrantów i dostawy surowców energetycznych

Grozi nam upadek sąsiadującego z UE państwa, w którym nie ma struktur będących w stanie utrzymać porządek po odejściu Kaddafiego, a UE martwi się o imigrantów i dostawy surowców energetycznych

Rozmowa z Patrycją Sasnal analitykiem ds. bliskowschodnich w PISM, obecnie na styp. Fulbrighta w SAIS, Johns Hopkins University w Waszyngtonie.

Wojciech Majsner (Teologia Polityczna): Jak Pani ocenia relacje między Mummarem Kadafim a Zachodem w ostatnich latach?

Patrycja Sasnal: Nie wiem, jak można je oceniać w świetle obecnych wydarzeń: wysoko, bo Unia Europejska jest głównym partnerem Libii czy nisko, bo według raportu UE ze stycznia br. państwa członkowskie

przyznały reżimowi licencje na zakup technologii i sprzętu wojskowego o wartości blisko 700 mln euro i być może z tej broni strzela się dziś do demonstrantów?

Na pewno od 2004 roku, gdy właściwie zniesiono wszelkie sankcje na Libię, stosunki libijsko-europejskie nabrały tempa. Udział państw członkowskich UE w libijskim eksporcie przekroczył 70% w 2009 r. Najwięksi partnerzy to Włochy, Niemcy, Francja i Hiszpania. Libia jest największym dostarczycielem ropy dla Włoch, które dodatkowo zawarły z reżimem Kaddafiego tzw. Umowę o Przyjaźni i wywindowały tym samym stosunki dwustronne na poziom do tej pory niespotykany. I co z tego wynika obecnie? Niestety niewiele. Reakcja Unii Europejskiej na wydarzenia w Libii, jak i w przypadku Egiptu, jest nieadekwatna do okoliczności. Grozi nam upadek sąsiadującego z UE państwa, w którym nie ma struktur będących w stanie utrzymać porządek po odejściu Kaddafiego, a UE martwi się o imigrantów i dostawy surowców energetycznych. Ponownie jesteśmy o krok do tyłu. Teraz należy myśleć o tym, co po Libii pozostanie, bo imigranci z pewnością się pojawią, a dostawy gazu do Włoch już zostały wstrzymane.

Czy możemy spodziewać się jakiegoś zaangażowania Chin oraz Rosji w stabilizację sytuacji w Libii?

Nie sędę, aby Chiny i Rosja w najbliższym czasie zaangażowały się w stabilizację sytuacji. Oba państwa niechętnie odniosły się do wspólnego stanowiska Rady Bezpieczeństwa ONZ potępiającego użycie siły wobec demonstrantów, choć je ostatecznie przyjęły. W dłuższym okresie ich zaangażowanie nie jest wykluczone, ponieważ i Chiny i Rosja posiadają w Libii interesy gospodarcze - 10% libijskiego importu pochodziło dotąd z Chin, a rosyjski Gazprom w ubiegłym roku intensywnie poszukiwał możliwości współpracy z Libią bezpośrednio i poprzez Włochów. Oba państwa mogą więc chcieć ukroić dla siebie większy kawałek libijskiego tortu naftowo-gazowego, szczególnie w przypadku reorganizacji politycznych aliansów nowych władz Libii. Nie powinniśmy się tego na razie obawiać, bo mamy większy problem - przyszłość państwa libijskiego stoi pod wielkim znakiem zapytania. Złożona struktura społeczna mieszkańców Libii sprawia, że w przypadku odejścia Kaddafiego, cały system polityczny będzie wymagał gruntownej przebudowy.

Ostatnie lata przyniosły normalizację stosunków między USA a Libią. W związku z tym, jak możemy odbierać niedawną wypowiedź Kadafiego, który rzuca wyzwanie Ameryce? W jaki sposób zachowają się Stany Zjednoczone? I czy może być to początek poważniejszego konfliktu na linii USA-Libia.

Antyamerykańska i antykolonialna retoryka od zawsze nawała koloryt wystąpieniom Kaddafiego, więc nie przywiązywałabym do niej większej wagi. Ciekawszy wydaje się inny aspekt reakcji świata na kryzys w Libii. Otóż w przeciwieństwie do Egiptu czy Bahrajnu Stany Zjednoczone *per se* nie posiadają prawie żadnej siły nacisku na Kaddafiego, chyba że na forum ONZ. W stosunkach dwustronnych natomiast kontakty polityczne i gospodarcze są bardzo ograniczone ze względu na długą historię konfliktu między obu państwami. Dodatkowo, po skandalu związanym z przeciekami Wikileaks USA musiały wycofać z Libii swojego ambasadora Gene'a Cretza. W depe szach do USA Cretz opisywał między innymi szczegóły prywatnego życia Kaddafiego i jego ekscentryczny charakter.

Jakiego rodzaju działań, według Pani, możemy się spodziewać ze strony wojska w Libii po ewentualnym ustąpieniu Kadafiego? Czy istnieje zagrożenie wybuchem wojny domowej między opozycją a wojskiem? Czy może będziemy świadkami podobnego scenariusza jak w Egipcie?

Żeby wybuchł konflikt między wojskiem a opozycją, potrzebne jest co najmniej wojsko i opozycja. A wojsko libijskie w niczym nie przypomina skonsolidowanej, bogatej i silnej armii egipskiej. To raczej klanowe grupy żołnierzy, którzy są przede wszystkim lojalni wobec współplemieńców, niekoniecznie wobec najwyższych rangą oficerów. I tak plemię, przywódca (Kadadfa) kontroluje na przykład siły lotnicze. Słabość struktury wojska umożliwiła dezercję całych jednostek na wschodzie kraju w Cyrenajce, gdzie komitety obywatelskie przejęły kontrolę nad miejscowościami.

Opozycja polityczna, poza kilkoma grupami na emigracji, nie istnieje - działalność partii politycznych jest zabroniona. To rodziny, klany i plemiona są podstawowymi jednostkami społecznymi w Libii. Raczej więc właśnie między nimi mogą stać się zarzewiem przyszłego konfliktu. Spójrzmy, jak zachowują się plemiona w trwającym kryzysie. Kilka z nich, w tym największe Warfala odmówiło poparcia dla przywódcy, który pochodzi z plemienia Kadadfa, a inne plemię Zawijja z okolic Bengazi zagroziło paraliżem odwiertów pobliskich pól naftowych.

Cała specyfika i niebezpieczeństwo związane z kryzysem w Libii polega właśnie na tym, że scenariusz egipski jest niestety mało prawdopodobny. Osobliwy i nieobliczalny Kaddafi rzeczywiście może

nie ustąpić, a wówczas nie wykluczałabym nawet krwawego samosądu ludu na nim i jego rodzinie. Tylko kto w takim razie zbuduje nową Libię, skoro nie ma silnej armii, ani żadnej państwowej instytucji, która mogłaby zaprowadzić porządek? Te okoliczności nakładają na społeczność międzynarodową szczególną odpowiedzialność za bieg wydarzeń.

Seif al-Islam Kadafi - jaką rolę może odegrać syn Mummara Kadafiego w najbliższej przyszłości Libii?

Rzeczywiście przed wybuchem buntu był wskazywany jako sukcesor Kaddafiego. Uważany za modernistę i reformatora. Chciał, żeby państwo miało konstytucję i wolny rynek. Prawdopodobnie zdobył sobie poparcie młodej średniej klasy libijskiej. Od koleżanki z London School of Economics, gdzie Sajf studiował, słyszałam jednak opowieści o dość hulaszczym życiu w Londynie. Ten fakt i tak nie dyskredytuje go jako przywódcy w takim stopniu, w jakim skompromitowało go wystąpienie do narodu. Ubrany w garnitur najwyższej klasy bez zmrużenia oka groził użyciem siły wobec demonstrantów. To niezupełnie taki obraz reformatora, jaki automatycznie staje nam przed oczami. Poza tym, jako druga najważniejsza osoba w klanie Kaddafiego, wydaje się skazany na polityczną banicję.

Jakie środowiska lub postaci libijskiej opozycji politycznej, w Pani opinii mogą odegrać istotną rolę dla państwa libijskiego po ustąpieniu Kadafiego?

Opozycja polityczna musi się dopiero wykształcić, być może z grupy odchodzących ze stanowisk urzędników. Najprawdopodobniej będą oni jednak reprezentowali swoje plemiona, więc nowy system utworzą stosunkowo niewielkie grupy. Jeśli dodamy do tego trójpodział terytorialny - Cyrenajka, Trypolitania i Fazzan - to pewien rodzaj demokracji konsensualnej byłby najodpowiedniejszy. Ale to są tymczasem marzenia. Na początku należałoby szukać osoby lub grupy, która skonsolidowałaby Libijczyków. Może nią być Szukri Muhammad Ghanim - prezes Narodowej Korporacji Ropy Naftowej, były premier i wysoki urzędnik OPEC, doktor nauk ekonomicznych, poważany technokrata.

Z pewnością jakąś rolę w przyszłym systemie, jeśli miałyby być demokratyczny, odegrają ruchy islamskie. W opozycji do sekularnego reżimu Kaddafiego słabo rozwinięte i marginalizowane społeczności poza stolicą, szczególnie na wschodzie, utrzymały przecież konserwatywno-religijny charakter, co w rezultacie przyczyniło się do popularności tych ruchów. To jest jednak przyszłość, którą z powodu znacznie bardziej palących bieżących problemów w Libii, odłożymy na później. Jeśli społeczność międzynarodowa zapobiegnie dalszemu rozlewowi krwi, zostanie jej to dobrze zapamiętane i na tym szczególnie Unia Europejska powinna się skoncentrować.

Bardzo dziękuję za odpowiedzi.

Rozmawiał Wojciech Majsner